సంజెదీపం

పూర్వం - అంటే, మూడు తరాలక్రితం - కృష్ణా మండలంలో, బందరు అనే గ్రామం ఉండేది -

ఉండేది - అనగా, యిప్పుడేమైంది?

మాయమైంది?

పేరా - ఊరా? -

"వెరసి! - మునుపటి ఊరు లేదు. వెనుకటి పేరు లేదు" అని ఎవరన్నా అన్నారే అనుకోండి! -

- యిలా అనడం సబబేనా? కృష్ణాజిల్లా భూగోళంలో, బందరు అనే ఒక మహాపట్టణం ఉందని, అచ్చులో కొట్టొచ్చేట్టు కనబడుతూంటే - దాని మాట ఏమిటి? అంటారా? -

అదే చెప్పొచ్చేది! అదొక రకమైన అచ్చుతప్పు.... కాదయ్యా - అదే యిది! - అని ఒట్టేస్తారా? - మీ చిత్తం: వెనుకటికి. - మా తాతయ్య పెత్తండ్రి కొడుకు, శ్రీ మద్రామాయణం ఎక్కడో నైలునదీ ప్రాంతాలలో జరిగిన కథ అంటూ, ఓ పట్టెడు పుస్తకం వ్రాశాడు: అంతటితో, మన మందరం భద్రాద్రికి వెళ్ళడం - పర్ణశాల చూడబోవడం కట్టిపెట్టి, పరుగు పరుగూ, రాంభజన చేసుకుంటూ యీజిప్టు పరుగెత్తామా? - అది అలా ఉంచండి; ఓ దక్షిణాది ఆసామీ - బాగా పారజదివిన వాడు, - క్రీస్తునాథుడున్నాడే. అతగాడు ఎక్కడివాడో కాదు, సిసలైన అరవ - కంసాలి బత్తుడని సవాలక్ష ఉపపత్తులు ఏకరువు పెడుతూ, మోపెడు గ్రంథం చేశాడు; అంతతో ఏమైంది?

యిదీ అంతే! కనుకనే - పెద్దలు ఊరికే అన్నారా? చెప్పేదు మాటలు విని - విన్నవి నమ్మి - అలా మాట మీదనే ఉన్న మనిషి బాగుపడతాడు కాని - పుస్తకం చేతబట్టినవాడు ప్రయోజకుడౌతాడా? - ఓవయ్యా! - ఒక్క తార్కాణం! కాళిదాసుగారున్నాడా? - అయన ఓ పుంజీడు పుస్తకాలు వ్రాసిన మనిషేనా? అలాటి వాడు. - ఆ మేఘుడితో ఏమన్నాడు, - "ఒరే నాయనా, - నీవు - నేను జెప్పిన పద్ధతిలో పోయి పోయి అవంతికి...జేరుకోంగానే - అక్కడ వెనుకటి భోగట్టాలన్నీ కథలూ కమామీషులుగా, - చెప్పే వృద్ధులుంటారు. అవన్నీ తీరుబడిగా ఆలకించి అప్పుడు ముందుకు సాగిపోతివో - అనుకున్న పని సల్లక్షణంగా సానుకూలం అవుతుంది! -"

ఆలాగే జరిగినట్టు వింటున్నామా లేదా ??

ఏతావాతా, - ఎక్కడి కొచ్చాం -

ఉన్న చోటే ఉన్నాం! - యిహ అడుగు ముందుకు వేద్దాం!

అలా పదచలనంజేసి, – యిదిగో యీ సందు లోంచి పోయి, – ఆ మలుపు తిరిగి, – అదిగో ఆ వేప చెట్టున్నదే, అది దాటగానే, – ఆ కనబడే పెంకుటిల్లే – కమసాలి కాంతయ్యది!

కాంతయ్య – నిత్యాగ్ని హోత్రి –

అది, – కుల వృత్తి – అనగా, నగా నాణెం, ఏమన్నా జేస్తాడా? –

చేసే పని అది –

నగలు కాదు, – నాణాలు!

అహా? – అంటే గుట్టుచప్పుడు కాకుండానా?

అహ! – భారాభాటంగానే –

మరి. – సర్కారు యిలాకా వారికి తెలిస్తే – నేరం కాదా! తెలిసిందో, తెలియదో, – మనకు వారు తెలియజెప్పలేదు – కాని, అది మట్టుకు నేరం కాలేదు! –

కాక ఎలా పోతుందా? – యిదయ్యా, – అసలు కథ! –

కాంతయ్య తండ్రి పోలీసు హెడ్ నౌకరీ జేశాడు: చేసినన్నాళ్ళూ, మంచివాడనే – అటు అధికార్ల చేతా – యిటు అలగాజనం చేతా – అనిపించుకున్నాడు: వచ్చే జీతం రాళ్ళతోనే సరిపెట్టుకునే వాడు కాని, కాయా కసురుకూ చేజాచే అగత్యం లేనందువల్ల ముక్కుకు సూటిగా పోవడమునకు – అభ్యంతరం లేకపోయింది:

కాని, మనిషి యింత మంచికిపోవడం భగవంతుడు మెచ్చలేదేమో అన్నట్లు – ఎవరో శాపం పెట్టినట్లు – ఎన్నడో కాపురానికి వచ్చిన యిల్లాలు, వచ్చింది వచ్చినట్లుందే కాని, ఓ నడికట్టు వేసుకునే పోఁలెం అంటూ లేకపోయె – తెలియక ఏ పాపం జేశామో – యీ జన్మలకా ప్రాప్తం లేదేమో – యిలా వాపోయేవారంటే సహజమే కాదూ? – కాదు – అది వట్టివాదు!

అలా అని – ఆ యిల్లాలు, ఓ చెట్టుకూ పుట్టకీ మ్రొక్కడం కాని, ఎవరింట్లోనో అన్నా పిల్లను తొట్టిలో వేసినప్పుడు, ఆ సెనగలు బొక్కడంగాని, యిలాటి అక్కరమాలిన పనులు చేసేదా? ఊహూఁ –

మరి, ఏం జేసేది? –

వారింటికి నాలుగిళ్ళ అవతల – నేతివారి పంచలో – సోమిదేవమ్మగారని ఓ పండు ముత్తైదు వుండేది; ఆవిడకు పిల్లా పాపా లేరు.

శుక్కురారం – శుక్కురారం – పొద్దున్నే పోయి ఆవిడకు. మొక్కితే, ఆ యిల్లాలు ముమ్మారు చల్లగా దీవించేది: అంతే, మరో పూజా పుణ్యం అంటూ ఎరుగదు!

“పిల్లా పాపా లేనిదానికి యీావిడ మొక్కడం ఏమిటి? – ఆవిడ దీవెనమీద ఆశపెట్టుకోవడం ఏమిటి?” అని యిరుగూ పొరుగూ వారు, మూతులు విరిచేవారు! అందుకు ఆవిడ ఒక్కటే అనేది “ఆంజనేయ స్వామివారికి, పిల్లా పాపా ఉన్నారనే ప్రదక్షిణాలు చేస్తున్నారా?” దీనికి జవాబు ఏముంది? – చెప్పలేకనే, శాణాతనాలు పోయి “పోనిద్దురూ, అదో అక్షింతలు దినే పిచ్చిక!” అని సరిపెట్టుకునేవారు. ఆవిడ సంగతి అది! –

యిహ, హేడ్డుగారి సంగతంటారా - ఎక్కడో సముద్రాల అవతల, వల్లమాలిన దూరాన, సీమలో రాణీ ఉండి; యిక్కడి వాళ్ళను చల్లని చూపులు చూసుకుంటూ రాజ్యం జేసే సత్యకాలం గనుక, అప్పటి లెక్క ప్రకారం - హెడ్డుగారంటే .... రాజుగారంతటి హోదా! - కనుక నిగ్రహానుగ్రహ సమర్థులు కావడానికి తగిన అవకాశం ఉండేది.

మన హేడ్డుగారున్నారే - అనుగ్రహం చూపించడం విషయంలో, అలాటి మనిషి మరొహడుండడు!

మచ్చుకు -

ఆ గ్రామంలో - కన్యకా అమ్మవారు - అందరిలోకీ కలిగిన దేవత! - ఆ తల్లికి - లెక్క సరిగా ఏడువారాల సొమ్ములతో బాటు వేసీవేయనంత జవహరీ ఉండేది! పక్క పక్క పేటల్లో ఉన్న తల్లులు - కంచి కామాక్షమ్మలాటివారు, చాలా సంసార పక్షంగా ఉండేవారు! ధూప దీప నైవేద్యాలు కూడా - తదనుగుణ్యంగానే ఉండేవి!

యిలా ఎంతకాలంనుంచో వస్తూన్నది! కాని ఒకనాడు తెలవారి చూసే సరికి, కన్యకామ్మవారి ఆభరణాలు, అంటే అప్పటికి ఆ తల్లి వంటినున్నవి కాక, అలాయిదాగా ఉన్నవి మొత్తం మాయమై ఊరుకున్నాయి.

అయి, ఏమైనాయ్? తతిమ్మా ఆలయాల్లో సర్దుకున్నాయి.

దానిమీద ఊళ్ళో పేద్ద రాద్ధాంతం! -

యిది ఎవరి పని? -

తమ్మన ఉయ్యూరు అని, ఆలయం ధర్మకర్త స్వయంగా వెళ్ళి హేడ్డుగారితో చెప్పాడు. ఫిరియాద్ రాసి యివ్వమన్నాడాయన!

కానీ, - ఎలా రాయడం? -

ఏమని రాయడం? -

యీ శుద్ధ దశమీ శుక్రవారం రాత్రి రెండుఝాముల ప్రొద్దుపోయిన తరువాతను, శనివారం సూర్యోదయానికి పూర్వమున్నూ యీ మధ్యకాలంలో, ఆలయంలో - చోరీ జరిగింది -

అహఁ - చోరీ పక్కను హంస పాదం -

చోరీ లాటిది -

"చోరీ లాటిది" - అనే రూఢిలేని మాట -

కనుక - మొత్తం కొట్టివేత -

ఆ కాగితం చింపివేత -

అప్పుడు హేడ్ గారన్నాడు గదా! -

"కంప్లయింటు - ఓ రూపానికి తీసుకు రావాలంటే ఒక్కటే ఉపాయం. ఆయా ఆలయాల్లో అర్చకుల్ని, దేవతా విగ్రహాల్ని ముద్దాయిల్నిగా చేర్చాలి - అంత పాపానికి మేం ఒడిగట్టలేమంటారా, పోయి - మీ సొత్తు ఎక్కడుందో జమచేసి తెచ్చుకోండి! దేవతామూర్తుల మెళ్ళోంచి ఊడలాక్కోడానికి మాకు చేతులెట్లా వస్తాయంటారా - జరిగి పోయిన దానికి సంతోషించి, మెదలకుండా ఊరుకోండి -"

యీా సలహా గ్రామంలో పిన్నలకు నచ్చింది; పెద్దలకు నచ్చలేదు:

"మనం ఊరుకుంటే, అవతలివాడు ఊరుకుంటాడన్నమాటేమిటి? - యీా అలుసు చూసుకుని రేపీపాటికి ఇళ్ళల్లో జొరబడి, తీన్‌తార్ - జేస్తే" (అన్నాడొకాయన!)

"నేల భోషాణాలకి కాపలా కాసే నౌకరీ తప్పుతుంది -" (అన్నాడు నవ్వుతూ హెడ్‌గారు)

ఒక పెద్ద మనిషికి ఒళ్ళు మండింది - "అవునయ్యా, అధికార్లు మీరు తలచుకుంటే, ఏమన్నా చేయించగలరు!" అని ఓ విషపునవ్వు నవ్వాడు. "అది, కల్లోమాట - మాట వరుసకు నేను, కాదు - నన్నూ నిన్నూ పుట్టించినవాడు దిగి వచ్చినా నీచేత పిల్లికి బిచ్చం వేయించగలమా? -" అన్నాడు తొణక్కుండా హెడ్‌గారు!

"యింట్లో ఉన్న తవ్వెడు గింజలూ పిల్లికీ, ఎలక్కూ బిచ్చం వేసేస్తే - మా పొయిలో పిల్లి లేచేదెల్లా! -"

"లేకపోతే మీ కొచ్చిన లోటేమిటి? - మీరు రూపాయలు నూరుకు తాగుతారు కాని, అన్నం దినే మనుషులా? -"

"కాములే! మేము అసలు మనుషులమే కాములే! - ఏదో పైన సీమ రాణీ అంటూ ఉండబట్టి యింతకాలము యిలాగన్నా బతికిపోతున్నాం కాని - లేకపోతేనా, పచ్చికలి భగ్గుమనదూ? -"

"ఆరోజూ రావచ్చు! - దాఖలా కనబడిందిగా! దేవతల విషయంలోనే చేయి జేసుకున్న వాడు - మనుషుల జోలికి రాకుండా ఉంటాడా? గుడికన్న యిల్లు పదిలమా? -"

"నిజానికి - మనలో మాట,

పేదా బిక్కీ వాళ్ళ ఆకళ్ళన్నీ ఆకట్టుకుని, ఎవరి చిత్తం వచ్చినట్లు ఎద్దేడు మాడల కమ్ముతూంటే - ఎంతకాలం ఉంటుంది యీా రామరాజ్యం! ఎప్పుడో మళ్ళీ వస్తుంది - ఉప్పెన! -"

"బాబ్బాబు - నీ నోరు మంచిదే కాని, - అంత మాటనకు! - వెనుక వచ్చిన తాకిడికే - యిప్పటికి కోలుకోలేదు -"

"ఆ జ్ఞానం ఎవరికుంది?"

మనలో ఎంతమందికుంది? -

ఊరో మూల దిబ్బేసి పోయింది:

చేలు ఉప్పూడ్చుకు పోయినాయ్ -

దేవుడు ఏ కళనో ఉండి చిన్నచూపు చూశాడు - పోనీ మనిషిని మనిషన్నా ఆదుకోకపోతే ఎల్లా అనుకుంటున్నారా? - అందినంత మట్టుకూ పీక్కు తింటున్నారు -

అరగమంటే ఎలా అరుగుతుంది! -

దానికేం, - ఎవడి ఖర్మం వాడిది! -

కాని, సమయం వచ్చింది కనుక, నా మనసులో ఉన్నమాట చెపుతాను! యిరవై ఏళ్ళకు పూర్వం - అంటే ఉప్పెనకు ముందు - యిక్కడి జనాభా యెంత -

ఇప్పుడెంత? – నాలుగోవంతు – కనుచూపు మేర – పరశురామ క్షేత్రం –

ఉన్నవాళ్ళెందరు! – మాటికో పుంజెం! –

తతిమ్మావాళ్ళు అలోలక్ష్మణా అనేవాళ్ళే – వాళ్ళు అంటున్నారో, మీరు అనిపిస్తున్నారో – ఒక్కసారి పారజూచుకోండి!

వాళ్ళు విరుచుకు పడ్డారనుకోండి! – సీమరాణి వచ్చి ఆపుతుందా?

ముందే మేలుకోవడం మంచిది!

"– అంటే, చెప్పి చెప్పి లూటీలు జేయిస్తావన్న మాట!"

"ఒకరు చెప్పాలా? – కడుపేడుస్తూ ఉంటే, కాళ్ళు జాచుక్కూచుని కబుర్లు వింటారా?"

"నేను ఖరాఖండీ మనిషిని కాను గనుక సరిపోయింది – లేకపోతే, నీవు ఆ ముక్క అన్నందుకు యీ నలుగురినీ సాక్ష్యం చేసి, కేసు పెడితేనో – గంగా స్నానం తప్పదు: ఎవరి ఒళ్ళు వాళ్ళు దగ్గిర పెట్టుకుని ఎదుటివాణ్ని రొష్టు పెట్టకుండా ఉంటే – పోగా మిగిలిన వాళ్ళయినా, ముప్పొద్దులూ తింటూ బ్రతకవచ్చు."

"ఎక్కడో మొదలెట్టి – ఎక్కడికో తేలాం! యిహ యీ కోమటిపురాణం కట్టిపెడదాం!"

అని హేడ్‌గారు అనేసరికి, తగిలినవాడూ, తగలని వాడూ – మొగం యింత జేసుకుని, మనసుల్లో కారాలూ, మిరియాలూ నూరుతూ – చల్లగా జారుకున్నారు!

– కున్నారే గానీ, ఒక్క ఆసామీకి కంటికి కునుకుపడితే ఒట్టు – హేడ్డు చెప్పినట్టే జరిగితే, అలాటి పిదపకాలం వస్తే, అలగామూక ఉప్పూ పప్పూలతో ఆగుతుందా – ఉన్నదీ మన్నదీ ఆకట్టుకుని ఉరువే గల్లంతు చేస్తే? – కనుక, బతికుంటే ఎప్పటికన్నా బావుకోవచ్చును! – అని నలుగురూ కూడబలుక్కుని; ఆనాటినుంచీ ధర్మాన బోవడం మొదలుపెట్టారు: అప్పటికీ యిప్పటికీ – వాళ్ళు అంతే! ...

పోతే, యింతకూ మూలకారణం అయిన, ఆ ఆసామీ ఎవరు? – హేడ్ ఆరా తీయకుండా ఊరుకుంటాడా? –

ఆరా, యెలా తీశాడు? –

తీరుబడిగా కూర్చుని ఆలోచించాడు!

యిది – దొంగా తోడుమోతూ పనికాదు:

తల్లి దగ్గిరా, దైవం దగ్గిరా వాళ్ళు కాజేయరు.

శూద్రులైతే, – కలలో అయినా గుళ్ళోకి జొరబడరు.

వైశ్యులు – అయ్యల్లో – వాళ్ళకు నెత్తడుస్తుందని భయం –

అగసాలెలు – తల్లి బంగారం అయితే – ఊదిపారేస్తారు కాని, – దైవం విషయంలో ఉహూఁ –

పోతే యిహ బ్రాహ్మణులు – యిలాటిదేదన్నా పుడితే అక్కడే పుట్టాలి! – పొరబాటు చేయడం, దానికి ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకోవడం రెండూ వాళ్ళకు తెలుసు – పైగా, వాళ్ళది మడిగట్టుకున్న కులం. యిలాంటి పిచ్చి ఊహఁ –

ఆఁ – చిక్కింది కిటుకు! –

అయితే, – యిది, లంకారి పిచ్చాడి పనే అయ్యుంటుంది – ఎప్పుడు ఏ గుళ్ళో చూసినా వాడే! –

యిలా అనుకుని, హేడ్ వాణ్ని వెదికి ఓ రోడ్డుమీద, – పట్టుకున్నాడు!

లంకారి పిచ్చాడంటే, – లంక సూరావధాన్ల కొడుకు – కడసారపువాడు! పిచ్చంటే – ఒకరి జోలికీ శొంఠికీ వచ్చేవాడు కాదు. దేవుడు గుళ్ళోకాని, పెళ్ళివారి యింట్లో కాని భజంత్రీలు వినబడటం తరువాయి – వాడక్కడ ప్రత్యక్షం ... రెండుచేతుల్తో – గాలిలో డోలువాయిస్తూండే వాడు, నిత్యానందుడు!

"యిదిగో ఆంజనేయులూ! –"

"ఏ గుళ్ళోకి –"

"పొన్న చెట్టు గుళ్ళోకి –"

"అక్కడ అమ్మవారు లేదుగా! – పోలీసులు పట్టికెళ్ళారు. అవును, పోలీసు వాళ్ళు! – దొంగాణ్ణి పట్టుకుంటారే – వాళ్ళు! – మరే, – అమ్మవారే దొంగతనం జేసిందిట – కన్ని కామ్మవారి గుళ్ళోకి వెళ్ళి, నగలన్నీ తెచ్చుకుందిట–!

పిచ్చవాళ్ళు! – వాళ్ళకేం తెలుసు? అంజియ్య పట్టుకెళితే – అమ్మవారిని పట్టుకున్నారు – మరే, అమ్మవారే, – అక్కడ కూచుని నవ్వుతూంది – ఎందుకు నవ్వుతూంది – నేను నగలెట్టుకుంటే మా అంజయ్య పిలకెట్టుకున్నాడో హోయ్ – అంటూంది – పద పోయి కనుక్కుందాం, బాజాలు వాయించు! –"

అంజయ్య ఎగిరిగంతేసి రెండు చేతులతోనూ పిలక పట్టుకుని పరుగెత్తబోతే, హేడ్‌గారు వాడిని పట్టుకుని. – అంజియ్యోవ్! పైన జూడు, అవేమిటి? పావురాల్లాగా కనిపించడంలా? అవి, పోలీసువాళ్ళు అమ్మవారికి కోపంవచ్చి, హామ్ హూమ్ అనేప్పటికి – వాళ్ళకే ఱెక్కలొచ్చి ఎగిరి పోతున్నారు! అమ్మవారు, గుళ్ళోకి వెళ్ళి పోయిందిగా, – మనము పోదాం, పద! –

అంజయ్య దౌడు తీశాడు!

"నీపిచ్చి పేదవాళ్ళకు కూడెడు తూందయ్యా!" అనుకున్నాడు హేడ్ –

యింతసేపూ, – హేడ్ అనడమే కాని, – అతగాడికి పేరు లేదా? – అనరేం? –

బవరయ్య – అంటే భ్రమరాచార్యులు –

ఎవరో, ఒకరో అరో, – అలా పేరెట్టి పిలచే వాళ్ళు – తలిమ్మా యావన్మందీ, – హేడ్ అనడమే.

చేతిలో అధికారం ఉంది కదా, – అని. ఆ మనిషి యిలా మూజువాణీగా, పెత్తందారీ చలాయించడమేనా? ఓ దొంగనూ, తోడు మోతునూ, పట్టుకోవడమంటూ ఉందా? అంటారా?–

యింటి దొంగను, పట్టడంలో యితగాడు – బల్ మొనగాడు–

ఎలాగంటే, చిట్టూరి అప్పయ్య, అంటే జీడిపప్పు యెంకట సుబ్బమ్మ పెనిమిటి – వాళ్ళ యింట్లో, – దొండకాయ వండి నప్పుడల్లా, – కూరగిన్నె మాయం కావడం మొదలెట్టితె – దొండకాయకూ దొంగబుద్ధికీ – సమన్వయం కుదిర్చి, – కిటుకు తెలుసుకోలా!–

అందాకా ఎందుకు, – 'అసావాదిత్యో బ్రహ్మ' అనే ముక్కతో, – గాడేపల్లివారి యింట్లో మాయమైన. – చిల్లర మల్లర సామాన్ను, మళ్ళీ యథా స్థానానికి రప్పించలా?–

ఎలా అంటారా – అవి కాశీ మజిలీలంత కథలు – యిప్పుడు కాదు!

...హెడ్ గారిది, – అదోరకం కట్టామతం! ఏ మనిషి నన్నా – 'దొంగ' అనడం ఆయన సహించేవాడు కాదు!

'దొంగ' అనిపించుకునే అర్హతఉన్నవాడూ, – అందుకు పూజలందుకుంటూన్న వాడూ, – ఆ గోపాలకృష్ణు డొక్కడే – మరే మనిషీ ఆ గౌరవానికి, – తగడు–!

యిది – ఆ గ్రామంలో వారికి ఉపదేశంలాటిది!ఉపదేశం చేసిందెవరయ్యా అంటే – అంబటిపూడి కృష్ణానందమని, – పుట్టుబోగి, – సదా – బ్రహ్మచారి: కలవారిబిడ్డ? – కావలిసినంత చదువున్న వాడు: గూడూరుకు పోయే డొంకవారను, వారికి పేద్ద తోట ఉంది: అక్కడ ఓ మందిరం: అందులో అష్టమహిషీ సమేతులై, శ్రీ కృష్ణస్వామి వారు – నిత్యపూజలందుకునేవారు కృష్ణానందంగారు – మున్నూట అరవై రోజులూ – కృష్ణుడి దివ్యకథలను – పసిపిల్ల బాలాదికికూడా అర్థమయేట్టుగా చెపుతూండేవారు: ఆయన జన్మ అందుకూ!

'యశోదమ్మ – ఆ చిన్ని కిష్టమ్మ అందరి యిళ్ళల్లోంచీ వెన్న యెత్తుకు వచ్చి మెక్కుతున్నాడని విన్నప్పుడు ఏమనుకున్నదిటా–'

లోకోత్తరుడైన తనయుడు కావాలని – బ్రహ్మను వేడుకున్నాము: ఆ వరప్పి చిలిపి తనానికిపోయి, లోకోత్తరుడైన చోరుణ్ని అనుగ్రహించాడు, యిదేమా అని!–

బాల కృష్ణుడు – మన్ను దిన్నాడు, వెన్న దిన్నాడు అంటే... ఎందుకు తినడూ?...

అవతారం ఎత్తినంత మాత్రాన, అసలు ఆపేక్ష – అంతఃకరణాలు ఎక్కడికి పోతాయి?–

విష్ణుమూర్తివారికి పాలసముద్రం అత్తవారిల్లు కదా! యీ అవతారములంటూ యెత్తక పూర్వము, వారు ఇల్లరికమున్నవారే కదా?

దేవుడు కాని – మనిషికాని, అత్తవారింటి పెట్టుపోతలు ఆపేక్షించక పోవడమంటూ ఉంటుందా?

అందుకే వారు వెన్న దినటం!...

సరేనయ్యా – వెన్న దినటం మట్టుకు బాగానే ఉంది; వెన్నదిన్న నోటికి మన్ను దినడం మనసొతుందా అంటారా? అందులో ఆంతర్యం యిదయ్యా!

భూదేవి ఎవరు, – విష్ణుమూర్తి భార్యకదూ? – గత అవతారము లన్నింటిలోనూ, కార్యాంతర వ్యగ్రతవల్ల – భార్యను అంటిపెట్టుకుని ఉండటానికి వీలు కలుగపోవడంతో యీ అవతారంలో ఆ కొరత తీర్చేందుకు అన్నట్లు, చిన్ని కృష్ణమ్మ బహుకాలం పొరాడుతూండేవాడు. అంటే భార్యను పట్టుకుని ప్రాకులాడేవాడు! 'ఓసి, ఓర్వే నీకు పేరుగదే!– యిక నీకు విరహవేదన కలిగించను: మరి అవతారము లెత్తను' అని అనునయించడంలో, ముద్దుగా నచ్చ చెప్పడంలో ఈ పసిపాపడు మన్నులో పడి పొరలాడుతున్నాడు – అనే భావన అజ్ఞానులకు కలిగి ఉండవచ్చును: యిల్లాలి

చెక్కిటనున్న మకరికా పత్రముల తాలూకు కస్తూరి - రవంత - నాథుని పెదవులకు సోకినట్లు, ఆ దేవదేవుని శృంగారలీల - అన్వయించుకోలేక, తనయుడనే వ్యామోహంలో ధన్యురాలయిన యశోదమ్మ బాలుడు మన్ను దింటున్నాడని అనుకోవచ్చు:

యిందులో ఒక్క స్వారస్యం మనం గ్రహించాలి! ఆద్యంతములులేని - ఆ శ్రీమన్నారాయణు డంతటివాడు - తల్లిచేత పెంపకానికి మొగంవాచిపోయి, ఆ ముచ్చట తీర్చుకునేందు కోసం, యిలా అవతారం యెత్తి - చిన్నతనపు చిలిపితనాలు చేసినాడయ్యా!...

పరమార్థ మేమంటే... కనిపెంచే తల్లులకూ, కానున్న తల్లులకూ... చిన్నా పెద్దా విచక్షణ అక్కర లేకుండా, చేయెత్తిమ్రొక్కితే... చిన్ని కృష్ణమ్మ కటాక్షం మనమీద పరిపూర్ణంగా ప్రసరించ గలదయ్యా!...

యిలా రోజుకో విశేషం చెప్పుకునేవాడు...

యిలా ఉంటుండగా, కొంతకాలానికి... బవరయ్య భార్య, చూలింతరాలైంది. ఊరూ నాడూ విడ్డూరంగా చెప్పుకున్నారు: సలక్షణంగా చెంబెడు నీళ్ళూ పోసుకుంది. పిల్లవాడికి 'లక్ష్మీకాంతం' అని పేరు పెట్టారు:

అనుదినమూ దీవిస్తూంటుండే, ఆ పెద్ద ముత్తైదువు పేరే ... అది!...

అంతవరకూ బాగానే వుంది...

కాని, అలనాడు ఆ దేవికీ దేవమ్మలాగా కన్నదేగాని, పెంపకం మరొకరిదైంది...

అదెలాగంటే...

పసివాడికి, అయిదో నెల జొరబడుతూండగా, ఎక్కడ నుంచి వచ్చిందో... ఓ కొండముచ్చు, యింట్లో జొరబడి తొట్టె పిల్లవాణ్ని ఎగసెత్తుకు పోయింది: ఓ నడికొప్పు ఎక్కి కూర్చుంది: ఊరునాడూ పోగయింది; కాని, ఏమిటి చేయడం? బెదరిస్తే... గిరవాటు వేస్తుందేమోనని భయం! అందరూ కళ్ళప్పగించి చూస్తున్నారు: కాళ్ళు తొక్కుకుంటున్నారు:

యిందర్ని చూసి, అదీ బెదరిపోయిందేమో, ఆ యింటిమీంచి, మరో యింటిమీదికి యెగురుతూ పోతూంది: దాని వెంట జనం!

అలా, గ్రామానికి ఓ పెడంతా తిప్పింది.

వేసంకాలం... ఎండ నెత్తికెక్కుతూంది: పిల్లవాడు కడట్టే పోడూ...

ఆ తల్లికి మతో యింది!

యిచ్చిన దేవుడా!... బిడ్డను నీకే యిచ్చేస్తున్నాను! నీవే కాపాడు! వాడు నా బిడ్డకాడు!... నాకు అక్కరలేదు! నీవే బతికించుకో! అని గగ్గోలుపెట్టి సొమ్మసిల్లి పోయింది:

అలాగే... దైవం రక్షించినట్లుగా బిడ్డ మళ్ళీ దక్కాడు! ఎలా?...

వీళ్ళయింటికి ఒక ఫర్లాంగు దూరంలో, కంచరవాళ్ళ యిల్లుంది: సరయ్య అని మాంచి బందోబస్తు మనిషి! అతగాడికి, యీ కబురు తెలిసింది: మాంచి నిబ్బరం ఉన్నవాడు కావడంతో... వెంటనే ఏం జేసాడంటే...

దొడ్లో, పండువాగు తేరిన అరిటిగెల ఉంటే నరుకొచ్చి, ముందు నుదురుమీద వేశాడు. పెళ్ళానికో కేకేసి, జనానికి ఎదురెళ్ళి, యెక్కడి వాళ్ళ నక్కడే ఆపుజేశాడు!

మరి, కాస్తసేపట్లో, కొండముచ్చు యీ యింటిమీదకి రానే వచ్చింది - పళ్ళు కంటపడటంతో, పిల్లవాడిని జారవిడిచి, వాటికి ఎగబడ్డది.

అలా, అది దాని ధ్యాసలో అది ఉంటే, సరయ్య పెళ్ళాం... మాంచి సాహసురాలు... వెనుకవారగా ఎక్కివచ్చి, పిల్లవాడిని చటుక్కున అందుకోగా, కొండముచ్చు... యెగిరి మనిషి మీదకు వచ్చింది. ఆవిడ, పిల్లవాడిని ఓ చేత్తో పొదివి పట్టుకొని, కుడిచేత్తో ఆచుకుంది!

అది, చేతికండ కరచింది! కాని, ఒక్క విదిలింపుతో కిందపడ్డది! పడీ పడటంతో, ఎరికలవాడు ఉచ్చేసి పట్టేశాడు!

దాన్నేం జేశారు! ఒంటినిండా నామాలు పెట్టి చిన్న తిరుపతిలో వదిలి పెట్టారు!

పిల్లవాడు, అల్లా మళ్ళీ దక్కాడు! ఆ తల్లి అన్నమాట ప్రకారం... సరయ్యా, సరయ్య పెళ్ళాం, వాడికి తల్లిదండ్రులైనారు!

అందుకు, ఓ పెద్ద మీమాంస వచ్చింది...

కమసాల్ల పిల్లవాడు కంచరియింట పెరగడానికి కులం వాళ్లు ఒప్పుకుంటారా? మీ బిడ్డ మీకు బరువైతే, మేం పెంచుతాం అంటే మేం పెంచుతాం అన్నారు! కాని, ఆ తల్లి ససేమిరా అంది! నా బిడ్డ నాకు దక్కడని దైవానికి వదిలాను! వాడు... ఆ తల్లి కిచ్చాడు... యిందులో మన ప్రమేయం లేదంది! అంతతో వాళ్ళూరుకుంటేనా?... కులంలోంచి వెలివేశాం అన్నారు. అంతేకదా అన్నారు వీళ్ళు...

హెడ్‌తో కూర్చిన పని, శ్రుతిమించనీయడం మంచిది కాదనుకుని, యెవరికివారే, సరిపెట్టుకుని ఊరుకున్నారు!

యిహో... సరయ్య సంగతి, చిన్నప్పుడే తల్లి లేక పోయింది...

తండ్రి... ప్రాణంలాగా చూసుకునేవాడు; అతగాడు మంచి పనివాడు... కుర్రవాడూ రాటుదేరి, చేతికి అక్కరకు వస్తున్నాడూ... అదే సమయానికి...

అతడికేం బుద్ధి పుట్టిందో కాని, యెక్కడినుంచో... అర్ధాంతరంగా ఓ అమ్మవారు తల్లిని తెచ్చి పెట్టుకున్నాడు! సరే, బాగానే ఉంది; కాని, అల్లా అలాయిదాగా వచ్చిన మనిషిని అమ్మా అని పిలవమన్నాడు! సరయ్యకు... గ్రాయికం వచ్చింది కనుక ఊహూఁ, అన్నాడు! అలా అని ఆ ఇంట్లో ఉండగలడా? పడలేక ఉడాయించాడు! ఎవడికాళ్ళో పట్టుకుని, ఓ టాప్పడవలోపడి... పట్నం జేరుకున్నాడు! అక్కడో బత్తుడి దగ్గర నౌకరికి కుదిరి - పదేళ్ళపాటు అంటిపెట్టుకుని ఉండి - చెయి దిరిగిన పనివాడైనాడు! అప్పటికి, ఆ ఆసారికి - వీడిమీద నమ్మకం కుదిరిందో ఏమో, అసలైన రంగంలోకి దింపాడు! అంటే ఏమిటి? - విచ్చు రూపాయలు చేయడం! కుర్రవాడు చూపిస్తే - అందుకుపోయినాడు! అలా అయిదేళ్ళు సాగింది!

ఓనాడు, ఓ సాధువు వీళ్ళ యింటికి వచ్చాడు... సాధువులూ సన్యాసులూ వస్తూండటం మామూలే! ఆ వచ్చిన వాడు - సరయ్యవంక అదే పనిగా చూసి "ఒరే బచ్చా! ఏ పొద్దున పుట్టావ్ - ఎగువ కొచ్చావ్ - పుట్టిన చోటుకి పోయి

పుణ్యం జేసుకోరా – మీ అయ్య నీ కోసం కాచుకునున్నాడురా! ఆ యమ్మి ఉందని ఫికరా? – అప్పుడే వదిలిందిరా! పోరా!" అన్నాడు!

ఆసారికి – యిలాటి వాళ్ళ మాటలంటే మహాగురి! సరయ్యకు అర్థం కాలేదు కాని తాను అర్థం జేసికున్నాడు! వెంటనే మూటా ముల్లె కట్టించాడు! పనిముట్లన్నీ యిచ్చాడు! గుమ్మడికాయంత వెండి, వెలక్కాయంత బంగారం యిచ్చాడు! ఇస్తూ అన్నాడు కదా – "ఇక పోయి ఇంటిపట్టున బతుకు! అపరంజిలో లక్ష్మి అమ్మవారి విగ్రహంజేసికో రెండో ముద్ద భద్రింగా వాడుకో – చేసినదాంట్లో సగం ధర్మానికిచ్చి, మిగిలింది భుక్తికుంచుకో" అని చెప్పి పంపించాడు.

ఆ మాట ప్రకారం – సరయ్య తిరిగివచ్చి, తండ్రిని కళ్ళ చూసుకుని – ఆ బ్రతుకు వెళ్ళమార్చి, ఓ ఇంటివాడై – ఉంటున్నాడు!

కంచరంలోనూ గట్టివాడే – కాని, ఆ విషయంలో అతి మంచికిపోయి, కాసూ, వీసమూ గడించేవాడు కాదు! పొట్ట గడవక పోదని బెంగ లేదుగా...

ఆసాములు, గల్లా నిలువజేసుకున్నట్టు సాలుసరికి సరిపోయే సరుకులు, మంచిరోజు చూసి, తయారు చేసేవాడు! వాటిని పాతగిలేసి – సంసారపక్షంగా వాడుకుంటూ ఉండేవాడు!

అలాటి సరయ్య చేతుల్లో పెరిగాడు కాంతయ్య! బుద్ధి తెలిసీ తెలియని యీడు వచ్చింది.

పెడవ పైడమ్మ సంబరాల్లో – అమ్మవారు ఉరుకులూ పరుగులుగా ఊరేగుతూంటే, – దారి పూజగా అందరు, – దోసపళ్ళూ డబ్బులు విసరడం కాంతయ్య చూశాడు! అదేమిటని తల్లిని, – అంటే సరయ్య భార్య చుక్కమ్మను – అడిగాడు. ఆ తల్లి చలవను పేదా బిక్కీ బతికేందుకు! – అంది! – అయితే, – మిగతా రోజుల్లో – వాళ్లు ఎలా బతుకుతారు? – అన్నాడు? నీలాటివాళ్ళు ధర్మంజేస్తే – అని ఆ తల్లి నవ్వుతూ అంది.

ఆ మాట పట్టుకున్నాడు, కాంతయ్య. రోజూ తండ్రిని వేధించేవాడు! నాన్నా! నాకు డబ్బులియ్ ధర్మం జేస్తానని!

చివరకోనాడు సరయ్య, – యిచ్చేది, – నేను కాదు నాన్నా – మన యింట్లో ఉన్న లక్ష్మీదేవి! అని చెప్పి, చందనం ముద్దలో, – గోప్యంగా ఉంచి కొలుచుకుంటూన్న ఆ దేవీమూర్తిని పిల్లవాడికి – చూపించి, – మ్రొక్కించి, – యికవాడు స్వతంత్రంగా వ్యవహరించేందుకు వలసినటువంటి చేమెలకువ నేర్పడంతో, – ఆ కాంతయ్యకు, అదే మొదు, .. అదే వృత్తి,... అదే రక్తి...

కాంతయ్య భూమ్మీద ఉన్నంతకాలమూ బీదసాదకు, పొట్ట చేత పట్టుకోవలసిన అగత్యం లేకపోయింది! అంటే రూకలు విరజిమ్మే వాడనా, కాదు! యింటికి వచ్చి చేజారిన వాడి కల్లా, దిన వెచ్చ మిచ్చి, పై ఖర్చుకో విచ్చు బేడ యిచ్చేవాడు!

అంతేనా,. అంతకు మిచి ఘరానాగా ధర్మం చేయలేదా, అంటే... చేసి ఉండవచ్చు నేమో కాని, రెండో కంటికి తెలియలేదు...

సాతాని మన్నారుస్వామి... తుళ్ళూరి బాపన్న చెరువు గట్టున రామమందిరం కట్టిస్తానని యింటికో పిడికెడు బియ్యం పోగు చేసేవాడు! అది అతగాడి జన్మ

తపన! అలా పదేళ్ళు పోగుచేసినా, పునాదులకు పైన మరో మూరెడు పైకి లేవలేదు! ఆ రోజు కారోజు పైనబడ్డ కొర్డీ మనిషి మునపటిలాగా,... తిరుగలేక పోతున్నాడు! ఒకనాడు,... కాంతయ్య యింటి దగ్గిర కాళ్లు పట్టుకుపోయి... రామా! నాకీ సుకృతం దక్కించవా తండ్రీ!... అంటూ అనుకున్నాడు!

అది... కాంతయ్య విని ఉండవచ్చునేమో మనకు తెలియదు కాని,... మళ్ళీ శ్రీరామనవమి నాటికి మందిరం! పూర్తి అయి,... ఉత్సవం జరిగింది!...

ఆ తగులూ మిగులూ, కాంతయ్యే భరించాడంటారా? గ్రామంలో ఎవరూ,... ఆమాట అననిమాట నిజమే కాని,... ఉన్నట్టుండి వీడికి యీ లక్ష్మీ కటాక్షం ఎలా కలిగిందా అని,... ఒకరిద్దరు ఫామేదాలు అనుకున్నమాట వాస్తవం...

సరేనయ్యా,... అప్పటిమాట కేమొచ్చెగాని, ... యిప్పుడు ఆ గ్రామమూ, ... అలాటి ధర్మాత్ములూ లేరనేగా,... నీవు అనేది! ఒప్పుకున్నామే అనుకో!...

పోనీ,... యీ ఒక్క విషయం,... తెలిస్తే... చెప్పు!... ఆ లక్ష్మీదేవి విగ్రహం ఏమైంది?

ఏమౌతుంది?... ఆ చందనపు ముద్దలోనే ఉంటుంది! మళ్ళీ కాలం కలిసొచ్చి మరో కాంతయ్యంటూ పుట్టుకొస్తే... అప్పుడు అతగాడి కంటపడుతుంది -

పోనీవయ్యా! ఆ రామమందిరమన్నా ఉందా?

మందిరం ఉంటే మట్టుకు రాముడుండద్దూ... మీ మహాపట్నంలో, మీలాటి యోధాను యోధుల మధ్య,- ఒకవేళ ఉందామన్నా... వాడుండగలడా?...

నిజంగా, మీరు ఉండనిస్తారా?-

అలా అయితే,... సంజెదీపం వేళ, చల్లనివేళ... మీకైన యిల్లాలి లాలింపు చూపులో,... లక్ష్మీదేవి లేదా?... మీ బాలుడి చిరునవ్వే శ్రీరాముడు కాదా?...

★ ★ ★